

גבולות היחידה: שמות פרק ה' פסוק י"ד - פרק ו' פסוק א'

נושא היחידה: פניית שוטרי ישראל לפרעה ולמשה

מספר שיעורים : 1

כתבה: חיה לואיס

הסבר כללי:

יחידה זו עוסקת בתגובת העם (דרך השוטרים) להחמרת הגזרות. לאורך הפסוקים משתקפת הערבות ההדדית בין השוטרים לאחיהם.

פתיחה:

בתחילת פרק ה' קראנו על שליחות משה ואהרן אל פרעה, ועל החמרת השעבוד הבאה בעקבות כך. נשאל: כיצד, לדעתכם, יגיב העם? ומדוע?

ניתן לדמות את התחושה גם דרך מקרה מחיי התלמידים: לו היו מבטיחים לכם שבשעה הקרובה תצאו למשחק חופשי בחצר, ולבסוף מבטלים את ההבטחה, ואף מאריכים את משך השיעור, מה הייתה תגובתכם? האם הייתם מתאכזבים? כועסים? אולי הייתם סומכים על המורה ושמחים בהזדמנות שניתנה לכם ללמוד? (מובן שאין השוואה כלל בין המקרים, אולם דרך מקרה זה, ניתן להמחיש את ההתפתחות ההפוכה והמנוגדת למה שהובטח.)

עיון בפסוקים:

התלמידים יקראו בקריאה מרפרפת את פסוקים י"ד-כ"א במטרה לזהות את הדמויות העומדות במרכז: השוטרים.

התלמידים יספרו על אודות השוטרים מתוך הנלמד בשיעורים הקודמים: השוטרים (בניגוד לנוגשים המצריים) הם עבריים, ותפקידם להכות באחיהם העבריים כשאינם עומדים במכסת העבודה. ראינו בפסוק י"ד שהשוטרים לא היו מוכנים לפגוע באחיהם, ולכן ספגו בעצמם מכות מהממונים עליהם.

המורה קורא את פסוקים ט"ו-י"ח:

נשאל: האם המכות שספגו השוטרים משיגות את מטרתן, וגורמות להם לרדות באחיהם העבריים? אנו עדים שוב לגדולתם של השוטרים שאינם מוכנים לרדות באחיהם, על אף הסבל והמכות שספגו. במקום זאת, הם נוקטים בדרך המצביעה על מעורבות רבה ועל רצון לסייע לבני עמם, ופונים אל פרעה.

השוטרים קובלים בפני פרעה על חוסר הצדק וההיגיון שבגזרה החדשה. הטיעון שהם מעלים בפני פרעה הוא: "וְהִנֵּה עֲבָדֶיךָ מְכִים, וְחֹטְאת עִמָּךְ". קיימים מספר הסברים בנוגע לשאלה למי מתייחסת המילה "חטאת". הספורנו מסביר זאת כך: גם עבדיך המוכים (השוטרים), וגם חטאת – החוטאים המכים, כולם עמך.

כיצד מגיב פרעה? פרעה חוזר על דבריו למשה: "נרפים אתם". כלומר, יש בידיכם יותר מדי זמן פנוי, ולכן אתם שוגים בדמיונות שווא, כמו ללכת לזבוח לה'. הוא מותיר את הגזרה על כנה - "לֹכְנוּ עֲבָדוֹ, וְתָבֵן לֹא-יִנָּתֵן לָכֶם; וְתָבֵן לְבָנֵיכֶם, תִּתְּנוּ".

המורה קורא את פסוק י"ט:

השוטרים חוזרים אל בני ישראל, ורואים אותם ברעתם, בצרה ובקושי הגדול שהביאה עמה הכבדת הגזרה. יחד עם זאת, הם אינם "אנשי בשורה", והם נאלצים להודיעם: "לא-תגָרְעוּ: מִלְבְּנֵיכֶם, דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ".

המורה קורא את פסוקים כ"א-כ"ב:

מי הוא הגורם הבא שאליו פונים השוטרים? משה ואהרן. כעת נראה שמתוך חוסר האונים ומתוך התסכול שאליהם הביא סירוב פרעה, מגיעה הטלת האשמה על משה ואהרן: "אֲשֶׁר הִבְאִשְׁתֶּם אֶת-רִיחֲנוֹ, בְּעֵינֵי פְרַעֲה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו, לַתֵּת-חֶרֶב בְּיָדָם, לְהַרְגֵנוּ". הביטויים הקשים מלמדים על מרירות ועל זעם.

המורה קורא פסוק כ"ב-פרק ו' פסוק א':

למשה אין מענה לשוטרים. להיפך, הוא מזדהה עם רוח דבריהם, וכך גם פונה לה'. משה, בפנייתו לה', קובל על שני דברים: ראשית, מדוע הרע לעם ישראל ולא הצילו, ושנית, מדוע שלח אותו לעשות זאת; כלומר, הוא אינו מעוניין לקחת חלק בגזרות קשות אלו.

נעצור לאחר טענת משה, ונשאל את התלמידים לדעתם – האם ראוי לפנות כך לה'? מה מלמד אופי הפנייה של משה (הכעס שלו) על תחושותיו? כיצד הייתם מצפים שה' יגיב?

נשוחח על יחסו האוהב, הדואג והאכפתי של משה אל העם שאותו הוא החל להנהיג זה עתה. נציין שאמנם נימת הכעס שבדבריו עלולה להיראות לנו "צורמת" בהיותה מופנית אל ה' (ואכן בכמה מקומות ישנם רמזים לקטנות אמונתו של משה בשאלה זו), אך חשוב לזכור שכל זה נובע ממילוי תפקידו כמנהיג הרואה את עמו וכואב את כאבם. כמו כן, משה "מרשה לעצמו" לפנות כך אל ה', בשל קרבתו הגדולה אליו.

כעת נקרא את תשובת ה' (פרק ו' פסוק א'). ה' מבטיח למשה שפרעה ישלח את העם בשל היד החזקה שיפעיל עליו, ולא רק שישלחם, אלא אף יצטרך להתאמץ ולהפעיל גם הוא "יד חזקה" כדי לגרשם במהירות האפשרית.

הצעות להמחשה:

א. יש בפסוקים חילופי דברים רבים: בין הנוגשים לשוטרים, בין השוטרים לפרעה, לעם ולמשה ואהרן, ובין משה לה'.

התלמידים יסמנו את הדיבור הישיר בפסוקים (ראו נספח 1).

יש לשים לב ולערוך דיון על הדוברים בפסוק י"ד, בו מוזכרים השוטרים, אולם הדוברים הם הנוגשים: "מדוע לא כליתם חקקם ללבן, כתמול שלשם--גם-תמול, גם-היום".

לאחר מכן התלמידים יחזרו על קריאת הפסוקים, כאשר תלמידים שונים קוראים את דבריהן של הדמויות השונות, ואחד התלמידים משמש כקריין. נשים לב לנימת הדברים: השוטרים מדברים אל פרעה בתחינה, מתוך מצוקה גדולה ("ויצעקו אל פרעה"), ופרעה עונה להם בהתנשאות ובזלזול. אל משה ואהרון פונים השוטרים בכעס ומתוך ייאוש, וכך גם פונה משה אל ה'.

ב. אפשר לכתוב דף מיומנו של אחד השוטרים, בו הוא מתאר את עבודתו היומיומית, ואת הרגשות הגואים בו בסיטואציות שונות, כמו מול עברי שאינו עומד במכסת עבודתו, מול נוגש מצרי וכדומה.

מסרים והפנמה:

- א. מעלת השוטרים העבריים שעמדו לצד אחיהם העבדים גם במחיר של פגיעה והלקאה (אותם ראינו כבר בפסוקים הקודמים), מתחזקת ומתעצמת בפסוקים אלו. כמו כן, העובדה שהשוטרים לא התייאשו לאחר המכות שספגו, והרחיקו לכת עד פרעה, מלמדת על מעורבות, על דאגה לאחיהם ועל נחישות להשיג את מטרותם.
- ב. הדאגה של משה לבני ישראל וההזדהות שלו עם מצוקתם.

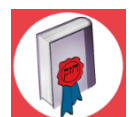
מבט שלם:

יחידה זו חותמת את פרשת שמות. הפרשה כולה עוסקת בשעבוד ובהתהוותה של הגאולה. **בנספח 2** מופיע תרשים המתאר את מבנה הפרשה ביחס למצבם של בני ישראל ולקושי השעבוד.

נציג ריבועים שחורים עם נקודות אור התואמות בגודלן לאיורים שבתרשים, והתלמידים יאמרו איזו נקודת זמן בתהליך השעבוד והגאולה מתאימה לכל איור.

סיכום:

מה למדנו?

השוטרים העבריים פונים אל פרעה בבקשה לבטל את הגזרה החדשה, אולם פנייתם נענית בזלזול. בצר להם, פונים השוטרים אל משה ואהרון ומטילים עליהם את האשמה להחמרת

הגזרה. גם משה פונה אל ה' בטענות קשות – מדוע הוא מרע לבני ישראל. ה' מבטיח לו שיוציא את בני ישראל ממצרים ביד חזקה.

הרחבה והפניות למקורות נוספים:

מטענתו של משה כלפי ה' (פסוקים כ"ב-כ"ג) עולה השאלה:

כיצד טוען משה בפני ה' שהוא אינו מציל את בני ישראל, בזמן שה' הודיע לו מראש, במעמד קבלת השליחות שכך יהיה ("וְאֲנִי יָדַעְתִּי--כִּי לֹא-יִתֶּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם, לְהִלָּךְ: וְלֹא, בְּיַד חֲזָקָה וְשִׁלַּחְתִּי אֶת-יָדִי, וְהִפִּיתִי אֶת-מִצְרַיִם, בְּכָל נִפְלְאוֹתַי, אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה בְּקִרְבּוֹ; וְאַחֲרֵי-כֵן, יִשְׁלַח אֶתְכֶם" (שמות ג', י"ט-כ'))?

הראב"ע מסביר שמשה היה סבור שפרעה אמנם לא ייעתר לבקשתו וישלח את העם מיד, אך לכל הפחות, יקל מעליהם בשלב הראשון את עול העבודה. על הרעת התנאים הוא לא חשב כלל.

הרמב"ן מסביר שמשה ידע שפרעה לא ייעתר לבקשה, ושה' יוציא את עם ישראל באותות ובמופתים, כמו שהובטח לו: "וְשִׁלַּחְתִּי אֶת-יָדִי, וְהִפִּיתִי אֶת-מִצְרַיִם, בְּכָל נִפְלְאוֹתַי, אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה בְּקִרְבּוֹ; וְאַחֲרֵי-כֵן, יִשְׁלַח אֶתְכֶם" (שמות ג', כ'), אולם הוא היה סבור שהתהליך יתרחש במהירות, מיד לאחר סירובו של פרעה, ואילו במציאות, הדברים נמשכו זמן רב. משה למעשה קבל בפני ה' מדוע הוא שלח אותו זמן כה רב לפני בוא הקץ, וגרם בכך להחמרת השעבוד, ולא חיכה עד שיגיע הזמן להצילם.